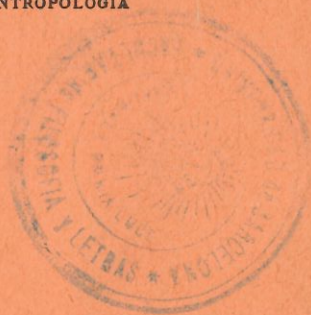

JOSEP C. SERRA-RÀFOLS

SARCÒFAGS DE PEDRA ESCULTRATS DE LA NECRÒ- POLIS DE TARRAGONA

Extret del BUTLLETÍ DE LA ASSOCIACIÓ CATALANA D'ANTROPOLOGIA
ETNOLOGIA I PREHISTÒRIA

Vol. III, 1925, pàgs. 215-225

BARCELONA

1925

JOSEP C. SERRA-RAFOLS

SARCÒFAGS DE PEDRA ESCULTURATS DE LA NECRÒPOLIS DE TARRAGONA

El nombre relativament important de sarcòfags romans esculturats, pagans i cristians, que es coneixen a Catalunya ve augmentat en alguns exemplars d'interès per les troballes de Tarragona. Els nous sarcòfags de pedra tarragonins són tots ells de decoracions senzilles, dels set que estudiarem, quatre són dels anomenats strigillats, un altre porta uns acanalats que substitueixen les strigilles, amb les quals tenen evident relació, i els altres dos, extremadament simples, redueixen els seus elements decoratius al més indispensable perquè no pugui dir-se que són simples caixes de pedra.

Dels dits set sarcòfags tres es poden classificar, creiem que amb seguretat, com a pagans, dos com a cristians, restant els altres dos dubtosos, bé que, almenys per un d'ells, ens inclinàriem a creure'l pagà, essent molt difícil dir res de l'altre per les raons que exposarem a l'estudiar-lo.

Cronològicament la data dels sarcòfags va, com és natural, estretament lligada a la de les construccions sepulcrales que han aparegut en els terrenys de la fàbrica de tabacs de Tarragona. Les moltes dades que poden servir com a punts de referència per intentar datar aquells restes, sols podran exposar-se al fer una publicació total dels mateixos. Provisionalment ens remetem a dos treballs publicats en els quals s'exposen lleugera-

ment (1). Aquí sols direm que en conjunt els sarcòfags pagans deuen ésser del segle III i els cristians tal vegada del IV. Passem, doncs, a fer-ne l'estudi.

I. Sarcòfag strigillat amb figures de lleons a cada extrem. Fou trobat a pocs metres d'una cripta d'època cristiana (vegent-se els treballs citats a la nota), colgat a terra, sense tapa, probablement aprofitat com a enterrament cristià; contenia un esquelet molt fet malbé, que no es va poder conservar. Com en la majoria d'enterraments cristians, no hi havia cap objecte mobiliari. És segur que en el moment de la troballa no estava ja en el seu lloc primitiu.

De forma ovalada, esculpit en un bell bloc de marbre blanc, amida 2'08 m. de longitud per 0'65 d'alçada i 0'75 d'amplada. La cavitat interior és també ovalada.

La composició es redueix a una figura central de mig cos, posada sobre un sòcol, representant un personatge femení (?), ja de una certa edat, puix la cara, obra escultòrica bastant remarcable, porta indicades nombroses arrugues; amb la mà esquerra manté un rotllo, té la mà dreta creuada sobre el pit amb dos dits estesos damunt del dit rotllo i dos de doblegats, donant-nos una posició ben freqüent en l'estatuària romana. Una draperia serveix de fons a la figura. A dreta i esquerra es desenrotlla la decoració en strigilles fins arribar als dos extrems, en els quals hi ha dos lleons devorant les seves respectives preses, que són dos petits cèrvols. Els cossos dels lleons donen la volta al vas funerari, els extrems del qual ocupen. La crinera de les dues feres és abundosa i vigorosament treballada a cisell com la cara i les potes i ungles, lo que dóna un tipus de lleó a la vegada naturalista i convencional. Els dos cèrvols, com atuits sota el pes de les feres, no són tan expressius. La posició de lleons i víctimes està bastant ben estudiada.

(1) Bosch Gimpera: *La necròpolis de Tarragona*. *Gaceta de les Arts*, n.º 3 (juliol 1924) i Serra-Ráfols: *Les troballes escultòriques de la Necròpolis romano-cristiana de Tarragona*, idem núm. 25. (15 maig 1925). La publicació total de lo descobert fins ara a la necròpolis esperem sortirà en el vinent *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* i serà degut al senyor Colomines i Roca. A aquest devem gran part de les notícies que conté aquest treball, entre altres, totes les referents a situació i circumstàncies de les troballes.

La part posterior del sarcòfag és sens treballar, ço que ens demostra que anava arrimat a una paret. El sepulcre no porta inscripció de cap classe. Aquesta, cas d'haver-n'hi, devia ésser a la tapa, que, com hem dit, ja no existia en el moment de la troballa.

Les representacions de lleons són freqüentíssimes en els sarcòfags romans. A part de les escenes nombroses de caceres i «venatios», hi han molts sepulcres amb strigilles que porten en el seu davanter, com a única decoració, dos caps de lleó en alt relleu. Però el nostre sarcòfag tarragoní no és més que un nou cas d'una sèrie estereotipada que compta ja amb nombrosos exemplars que ofereixen entre ells diferències de detall però que tots es redueixen a la mateixa composició amb idèntica disposició dels tipus, que tenen una expressió semblant i són fets amb igual tècnica. Una figura central, dues zones simètriques de strigilles i dos lleons als extrems devorant les respectives preses, és ço que apareix a tots. Varia sols l'espècie zoològica de les preses. Aquest tipus de sarcòfag sembla correspondre als segles III, IV i V, i n'hi han, sens variar en res la disposició, de manifestament pagans i de clarament cristians. (1) El sarcòfag tarragoní és, emperò, el primer d'aquesta classe trobat a Catalunya i a la Península Ibèrica, per lo qual creiem interessant, a fi de filiar-lo més clarament, citar alguns exemplars trobats en altres llocs que ens ajudaran a fer comprendre el caràcter universal del tipus i el probable origen foraster del sarcòfag.

Tenim en primer lloc un sarcòfag que procedeix de Pissa (2) remarcablement semblant, amb les úniques diferències d'ésser un senglar la presa del lleó de l'esquerra i que la figura central, l'actitud de la qual és la mateixa, té, a sota, dos corns creuats plens de fruits. Demés, aquest exemplar porta una inscripció pagana.

(1) Un precedent ja pot trobar-se abans en sarcòfags romans més antics, com per exemple un d'Antioquia (*Gazette archéologique*, 1885, pàg. 28-29) en el qual tot el davanter està ocupat per dos lleons encarats que devoren dos bous amb posició molt pariona a la del nostre sarcòfag. Les altres cares estan ocupades per altres escenes. No hi ha strigilles.

(2) Garrucci: *Storia della arte cristiana*, vol. V, làm. 357, fig. 4 i pàg. 84.

Molt semblant a aquest és un sarcòfag del Museu del Louvre, la procedència del qual ignorem (1). Dos sarcòfags conservats a una col·lecció de Clieveden (Anglaterra) (2) també de procedència desconeguda, però probablement italiana, ens donen amb variants el mateix tipus. El primer té en el lloc de la figura central una petita àmfora i els dos lleons que aquí van acompanyats de dos guardians, devoren l'un un senglar i l'altre un poltre. El segon presenta al mig una figura de dona de cos sencer, però de reduït tamany, la qual sols ocupa la meitat superior del devanter, i sota d'ella es toquen (com també en l'anterior) les dues sèries de strigilles. Aquesta dona porta un pentinat propi del segle tercer i a la mà esquerra sosté un rotllo; els dos lleons, acompanyats també dels seus guardians, mengen una espècie de bous. Aquests dos sarcòfags són proporcionalment més curts i alts que el de Tarragona i com a obra d'art, especialment en lo que es refereix a les dues feres, són bastant inferiors al nostre. Com a molt semblant al primer dels sarcòfags de Clieveden cal encara citar-ne un altre de la Via Sixtina de Roma, en el que les preses dels dos lleons són dos poltres (3). De la mateixa sèrie és un sarcòfag de la Vila Aldobrandini (Roma) amb els lleons adornats de bandes i acompanyats de guardians (4) i amb una petita figura de dona nua en el reduït espai que deixa la intersecció de les strigilles. Les víctimes són aquí senglars. Un altre exemplar publicat en l'àlbum Torlonia té lleons amb bandes i servidors. Devoren dos bous, no hi ha cap figura en el centre i es toquen les dues ordres de strigilles. S'aparta ja quelcom d'aquest tipus un sarcòfag d'Arezzo (5), que si bé presenta els lleons devorant dos cavalls i després les dues simètriques zones de strigilles, té al mig una escena més complicada. Encara podrien multiplicar-se els exemples.

(1) Clarac : *Musée de Sculpture*, núm. 723, reproduït per Reinach al seu *Repertoire de la statuaire grecque et romaine*, vol. I, pàg. 126.

(2) Carl Robert : *A Collection of roman sarcophagi at Clieveden*. *Journal of Hellenic Studies*, vol. XX, (1900), pàg. 81 i seg. i làms. IX i X.

(3) Matz-Duhn : *Antike Bildwerke*, ii 2658.

(4) Reinach : *Repertoire des reliefs grecs et romains*, vol. III, pàg. 156.

(5) Garrucci : lloc citat, làm. 383, 2.

Tots aquests sarcòfags poden considerar-se com pagans, però aquest tipus que trobem en llocs diferents i que es veu era adoptat amb poques variants pels artífexs italians, es continua en època cristiana canviant sols la composició central per un símbol cristià. Això esdevé, per exemple, amb el sarcòfag de Tipasa que anem a esmentar lleugerament i que preferim a altres per la similitud amb Tarragona en quant al lloc de la troballa (1). Tipasa, ciutat de la Mauritània cesariana, situada al costat del mar, a 68 km. de l'actual Alger, posseïa diversos cementiris cristians, d'un tipus molt semblant al de Tarragona, en ells hi ha enterraments en sarcòfags de pedra i mosaic, en sepulcres de teules, en gerres, algunes criptes subterrànies obertes a la roca i alguns mausolis : ofereix-nos un quadro ben idèntic al de la nostra necròpolis, encara que més complicat. En una cambra funerària hi havia dos sarcòfags, un sense símbols cristians, l'altre té al mig el Bon Pastor en la seva representació més usual, dret, vestit d'una túnica que deixa l'espatlla dreta al descobert, porta les cames rodejades de corretges i una bossa de pell penjada a la part esquerra. Amb les dues mans sosté a les espatlles un bè, mentre altres dos a dreta i esquerra el contemplen. A cada extrem hi ha un lleó exactament del mateix tipus dels de Tarragona devorant una gazella. Solament (com en els sepulcres de Clieveden i altres citats) els cossos dels lleons van adornats de bandes com per una «venatio» d'amfiteatre. Aquests sarcòfag és classificat com de la primera meitat del segle IV. Veritablement la representació serena del Bon Pastor rodejat d'ovelles s'adiu poc amb l'escena sagnant dels lleons, demostrant-nos com ens trobem davant d'un tipus primitivament pagà al qual s'ha adaptat un símbol cristià.

El sarcòfag tarragoní dels lleons és probablement del segle III, i no pot ésser considerat l'obra d'un marbrista de la localitat, sinó com un vas funerari importat d'Itàlia completament acabat, per a servir de lloc de repòs d'algun ric tarragoní. Ens ho demostra també la qualitat del material que no és cap pedra

(1) Stephane Gsell : *Tipasa, ville de la Mauritanie cesarienne, Mélanges d'archéologie et d'histoire de l'Ecole française de Rome*, XIV, 1894, pàg. 443-5 i làm. VIII ; idem : *Promenades archéologiques aux environs d'Alger*, París, *Les belles lettres*, 1926.

del país. No és, doncs, una obra feta especialment, sinó que es tracta probablement d'un de tants sarcòfags fabricats en sèrie i expedits a tots els indrets de l'Imperi.

II. El segon en interès dels sarcòfags tarragonins que, almenys de moment, considerem com a pagà, encara que tal vegada no pot ésser afirmat categòricament, ja que podria ésser un enterrament posterior en el qual no hi hagués cap signe clarament interpretable com a cristià, és fet de calissa blanca amb vetes roges que sens que sigui marbre de la millor qualitat no resulta ésser cap pedra del país. Amida 2'10 m. de llarg per 0'60 d'alt i 0'60 d'ample, és rectangular així com la seva cavitat interior, sols té treballada la cara anterior, és anapigràfic i li manca la tapa. Fou trobat fora de la seva posició primitiva, prop de la paret de tanca de la necròpolis i al costat d'un altre sarcòfag amb emblemes cristians. L'esquelet que contenia, que no anava acompanyat de cap ofrena, devia ésser probablement el d'un cristià i no el del seu primitiu ocupant, si és que el sarcòfag és pagà.

La disposició de la decoració és la següent: dues figures ocupant els extrems, dues zones simètriques de strigilles, un motiu central. Les figures són dos personatges masculins que per la seva gran similitud podrien representar una sola persona, encara que lo més probable és que no intentin ésser una figuració concreta de ningú i hagin sortit similars per la pobresa tècnica, simplement, del seu autor; els plecs de la roba són convencionals, tractant d'imitar, sens èxit, les draperies de bona època. Aquests personatges apareixen de front amb la cara vista de tres quarts, porten un rotllo que el de la dreta té a la mà esquerra mentre manté l'altra mà més aixecada i amb dos dits estesos, i el de l'esquerra el sosté entre les dues mans; tots dos porten una barba curta, els ulls són desproporcionadament grossos, als peus tenen sengles caps cilíndriques de les usades per posar-hi pergamins o papirus enrotllats, i les seves figures van enquadrades a dreta i esquerra per unes cortines recollides i amb serrell. Les strigilles formen dues sèries superposades a cada costat, cada una d'elles tancada en un quadre. El motiu central està constituït per una corona de llorer en la qual hi ha entortolligada una cinta que té el

llaç a la part inferior, en els angles hi ha quatre rosetes i encara unes campànules acaben d'omplenar els buits. Aquesta corona està un xic amunt, deixant a sota un espai pel que corre una línia ondulada. L'espai central de la corona, el més apropiat per a haver-hi una inscripció, resta buit. La part purament ornamental del sarcòfag és de bell efecte, en canvi les dues figures humanes són molt inferiors d'execució a la que ocupa el centre del sarcòfag dels lleons. El judiquem un producte d'importació cronològicament contemporani o tal volta més recent que el dels lleons (1).

III. Sarcòfag rectangular de calissa fossilífera groguenca, que és una pedra pròpia del país, amida 2'20 per 0'60 per 0'65 metres, probablement és producte dels obradors locals; fou trobat al costat del sarcòfag dels lleons i violat.

La decoració consisteix en dues pilastres amb basament, acanalats en el fust i capitells molt senzills (una estilització del capitell corinti) a cada extrem, segueixen després strigilles quedant al mig una corona de llorer estilitzada que emmarca un medalló exagonal en el qual hi ha la següent inscripció:

D M
SEMPRONIAE
VRSE QVE VIXIT
MECVM ANNIS XX
FVLVIVS FRONTO
VXORIS SANCTIS
SIME ET BENE
MERENTI

Les lletres són bastant defectuoses, com pròpies, per lo menys, del segle III. La factura del sarcòfag degut, en part, a lo groller del material, resulta bastant tosca. La inscripció el filia clarament com a pagà.

IV. Sarcòfag de pedra del país (calissa blavosa) trobat

(1) En el museu de Tarragona hi ha un fragment d'un possible frontal de sarcòfag que recorda molt les figures de l'esmentat.

també no lluny de la cripta i del sarcòfag dels lleons. Amida 2'16 per 0'70 per 0'70 m.

La decoració és molt senzilla, consisteix en una zona a cada extrem amb acanalats verticals que en el seu terç inferior sols tenen marcat el perfil. L'espai central, enquadrat per una línia, conté una inscripció. Les dues zones d'acanalats no són absolutament iguals, ja que la de l'esquerra té 8 acanalats que ocupen en conjunt 71 cm., i la de la dreta sols en té 7 que ocupen 67 cm. La inscripció és la següent :

✧ D ✧ M ✧

AVRELIAE PIAE CONIVGI ✧
SANCTISSIMAE ET INCOMPA ✧
RABILI AN ✧ XXX ✧ QVAE MECVM
VIXIT AN ✧ P M XIII. MATER
LVTATIPISTI. LVXVRI DVL
CIS SIT TIBI ✧ TERRA ✧ LEVIS.
C. LVTATIVS PVSTVS FECIT ✧

Les lletres no són molt correctes.

V. Sarcòfag de marbre blanc molt fi i evidentment de procedència forastera. És quadrangular, amida 1'95 per 0'62 per 0'60 m., en el seu interior, en el lloc corresponent al cap del difunt, hi ha un relleu com simulant un coixí, i en la part superior de les parets, un encaix per a justar-hi la tapa ; va ésser trobada un tros d'aquesta, consistent en una simple llosa prima de marbre. Desplaçat probablement i violat en època antiga, com els anteriors, fou trobat en el conjunt de sepulcres d'aprop de la cripta, com el sarcòfag anterior entre dues construccions funeràries de grosses pedres, en un lloc en el qual els sepulcres pagans i els cristians formaven un conjunt particularment complicat. La decoració és senzillíssima, resultant, malgrat això, un bellíssim vas funerari. Es sols una motllura que enquadra tot el costat davanter ; en el centre, deixant per tots costats un ample espai, hi ha un quadrilongue molt allargat formant un lleuger relleu i amb unes escotadures en els extrems. Cap classe d'inscripció.

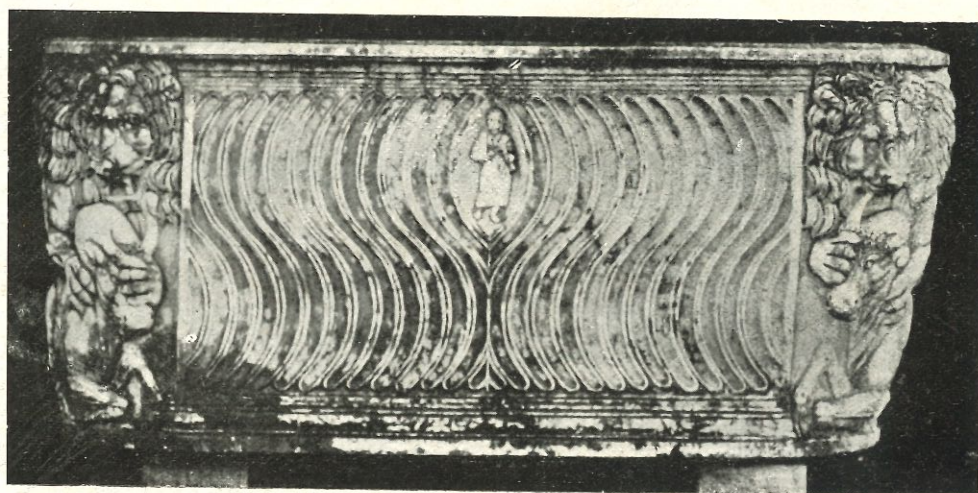
1

2

3

4

Sarcòfags dels Lleons de Tarragona (1-2) i de Clieveden (3-4) vistos de front i d'un dels costats

Detall del sarcòfag dels Lleons (Tarragona)

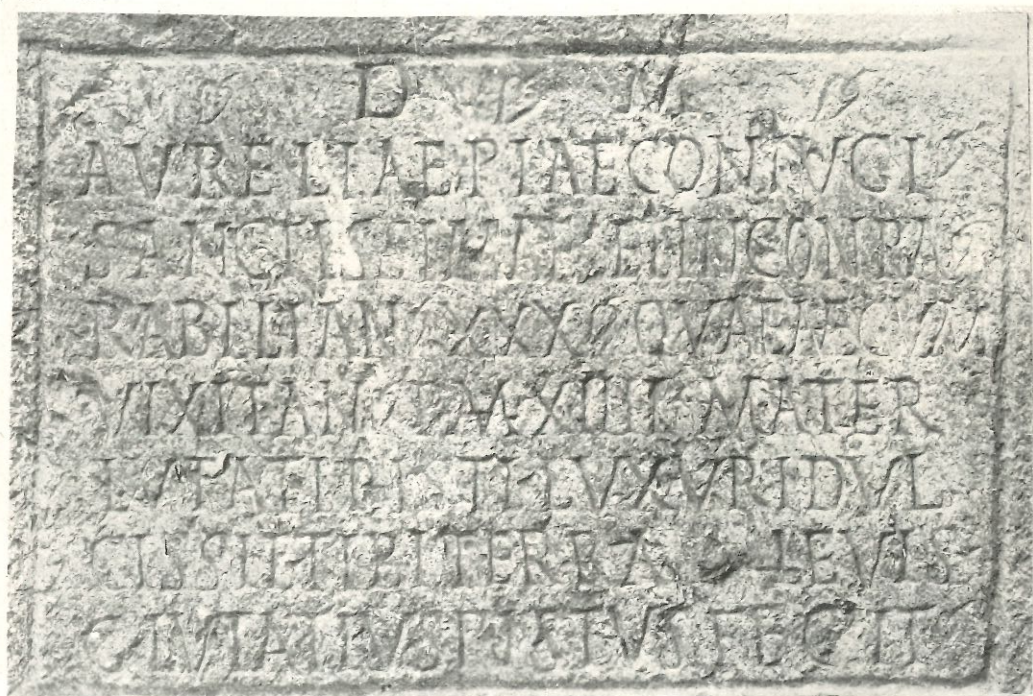
1. — Sarcòfag de Tipasa

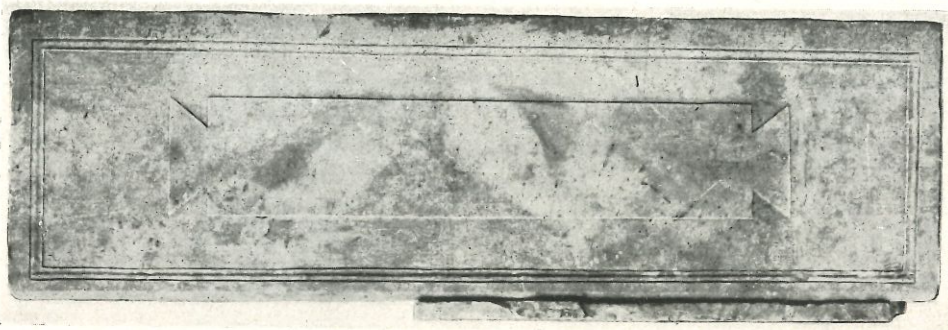
2. — Sarcòfag n.º II de Tarragona

3. — Sarcòfag n.º III de Tarragona

Sarcòfag n.º IV de Tarragona amb un detall de la seva inscripció

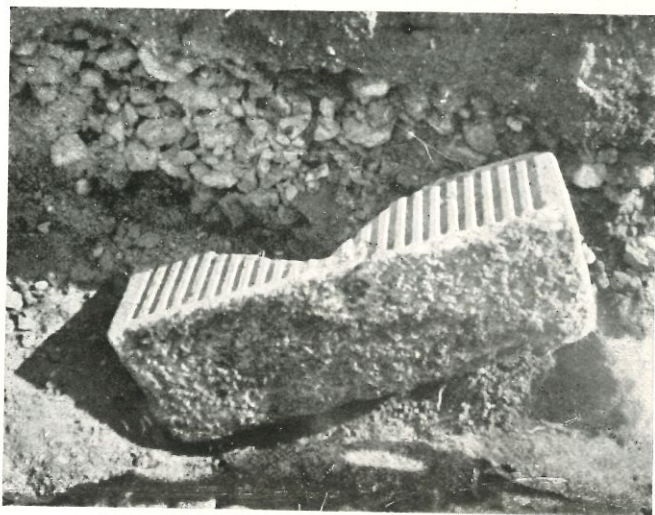
1. — Sarcòfag anepigràfic de Tarragona. (N.º V)

2. — Sarcòfag de les orants. (N.º VI)

3. — Sarcòfag de l'alfa i l'omega. (N.º VII)

1. — Sarcòfag amb acanalats, que fou esmicolat al ésser descobert

2. — Sarcòfag de plom

La filiació d'aquest sarcòfag és quelcom difícil per la manca d'elements amb què datar-lo ; però, com hem dit, pel material cal considerar-lo de procedència forastera, probablement italiana.

VI. Els dos últims sarcòfags són indubtablement cristians. Un d'ells no és pròpiament un sarcòfag, sinó únicament un frontal de sarcòfag ; és de marbre blanc conservant restes de policromia, en forma de pintura vermella que s'ha conservat en parts fondes de les strigilles i dels sécs de les figures lo suficient perquè pugui afirmar-se la seva existència. Té 1'90 m. de llarg per 0'55 i 6 cm. gruix. Fou trobat prop d'una sala amb columnes en circumstàncies que s'ignoren, ja que fou una de les primeres troballes fetes, d'una manera casual, i abans de que els treballs fossin vigilats per cap persona tècnica. Conté tres figures, una a cada extrem i altra al mig, quedant entre elles espais strigillats. La de l'esquerra és una figura femenina en actitud d'orant, la del centre un home en una disposició moltes voltes repetida : un rotllo en una mà i l'altra sobre el pit amb els dits estesos, la tercera és altre orant tenint als seus peus un au. El conjunt encara que les figures siguin bastant estilitzades i quelcom infantines, resulta força harmoniós i bell. Les vestidures, son mantell i túnica per la figura central i l'orant de la dreta, la de l'esquerra va amb una folgada dalmàtica de mànegues molt amples.

Encara que no hi hagi cap inscripció, cal considerar aquest sarcòfag com a cristià per les figures dels orants. El material amb què està fet és foraster, per tant pot ésser un producte d'importació o bé un producte d'un taller local treballant sobre primera matèria importada.

VII. Sarcòfag de calissa blanquinosa, molt toba, té 2'06 per 0'58 per 0'58 m., és quadrangular exteriorment i ovalat per dintre. Fou trobat al costat del sarcòfag núm. 2 que hem estudiat. La decoració es limita a una línia que emmarca tot el davanter i un quadrat central posat damunt d'una motllura ; aquest quadrat no està exactament al mig, sinó lleugerament cap a l'esquerra ; en la seva part superior hi ha l'*alpha* i l'*omega* i entre elles el monograma del Crist. A sota, el lloc en que correspondria haver-hi la inscripció resta buit.

Aquest sarcòfag pot ésser de fabricació catalana, no havent-hi dubte quant al seu caràcter cristià.

Encara fou trobat un altre sarcòfag amb acanalats, del que no tenim més dades que la fotografia que publiquem, feta en el moment de la troballa, puix havent sortit trencat fou acabat d'esmicolar ignominiosament (1).

En el nostre article de la *Gaceta de les Arts* parlàvem també de fragments que podien ésser de frontals de sarcòfag, entre ells un amb una escena que interpretàvem com el sacrifici d'Isaac, per tant formant part d'un enterrament cristià.

Limitat aquest treball als sarcòfags de pedra més o menys decorats, no hem d'estudiar els molts que han sigut trobats fets de pedra del país, més o menys pulimentada exteriorment però sens cap classe de decoració. Direm, no obstant, que solen ésser rectangulars i ovalats interiorment, uns es trobaren solts en diferents llocs, sens indicis de si són d'època pagana o cristiana, altres es trobaven reunits, en sèries de tres, dintre de veritables monuments fets de grans pedres, l'estudi dels quals és millor reservar pel moment en que es faci el de la gran necròpolis tarragonina. Fora dels sarcòfags de pedra, n'hi ha de teules, de lloses, de gerres, dos de mosaic d'època cristiana, d'un gran interès, un de plom, etc. (2).

L'àrea de la necròpolis no ha estat excavada totalment i és possible que les troballes es multipliquin al excavar els terrenys situats davant de la fàbrica de tabacs pels que sembla continuar el cementiri tarragoní (3).

De totes maneres, encara que en el seu clos no se'n fes cap altre, l'aportació de Tarragona al Corpus dels sarcòfags romans, fins ara tan feble, queda notablement reforçada per un nombre d'exemplars que encara que, en general, molt sobris de decoració, són d'un gran interès. En especial la sèrie de's sarcòfags strigillats tarragonins és remarcable per lo copiosa

(1) No s'oblidi la forma en que es feren aquests treballs per una Companyia Industrial que no tenia el més petit interès en les troballes i que sols per una vigilància curosa es va poder salvar quelcom.

(2) El sarcòfag de plom ha estat trobat posteriorment a les excavacions principals, ignorant-ne detalls.

(3) Tots els sarcòfags estudiats es troben provisionalment a la fàbrica de tabacs de Tarragona. És possible que amb el temps passin al seu Museu Arqueològic.

i lo variada amb exemplars d'importació i de fabricació local i amb un sarcòfag com el dels lleons, notable en tots conceptes. També el frontal cristià dels orants que resulta únic a Catalunya, és una de les millors troballes de la seva època, feta fins ara, a la nostra terra, i que ajuntat amb les interessantíssimes làpides cristianes ja conegudes (1) i els sarcòfags de mosaic, ve a constituir un conjunt paleo-cristià sens parió a la península (2).

(1) Gudiol i Cunill. *Primeres manifestacions de l'art cristià en la província eclesiàstica tarragonina*. *Analecta Sacra Tarraconensia*, vol. I, 1925, p. 301 i seg. amb làmines i gravats.

(2) Vegi's el resum sobre sarcòfags romans cristians de la península publicat per J. de M. Carriazo: *El sarcófago cristiano de Berja*, *Archivo español de arte y arqueología*, n.º 2, maig-agost 1925, p. 197 i seg. Posteriorment a la redacció del present article ha estat a Catalunya i ha examinat els sarcòfags de Tarragona el conegut arqueòleg Monsenyor Wilpert de Roma, que prepara un Corpus dels sarcòfags cristians. Únicament a títol d'informació copiem una breu notícia publicada a *La Veu de Catalunya* del 31 agost 1926. Diu que en un sarcòfag ha vist «...la imatge del Crist en actitud de predicar i amb un rotllo a la mà esquerra. El Crist es troba entre una matrona vestida amb dalmàtica i amb un vel al cap, i el fill mort d'aquesta matrona, l'ànima del qual és representada per un colom que se'n va al cel.

En altres indrets del sarcòfag l'eminent arqueòleg ha sabut veure, bellament representats els apòstols Sant Pere i Sant Pau». La primera part de la descripció correspon clarament al nostre sarcòfag VI o de les orants. Confessem que no sabem veure el Crist en la figura central. La segona part, que en la notícia de *La Veu* sembla referir-se al mateix sarcòfag, sols pot tractar del sarcòfag II, que en aquest cas seria cristià. Cal remarcar que no volem donar a aquesta nota periodística altra vàlua que la que li correspon.

P.1b.XIV-26

L'ASSOCIACIÓ CATALANA D'ANTROPOLOGIA, ETNOLOGIA I PREHISTÒRIA

Celebra una sessió científica mensual des d'octubre a juny. *Els Socis reben gratuïtament el Butlletí* i tindran dret a un preu especial per a les demés publicacions que faci l'Associació.

L'ASSOCIACIÓ disposa els seus llibres, seguint la llur naturalesa, a les *Biblioteques del Seminari de Prehistòria, del Laboratori d'Antropologia i de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya de la Universitat de Barcelona*, a les quals tenen accés els Srs. Socis, d'acord amb els reglaments respectius.

L'ASSOCIACIÓ estableix el *canvi de les seves publicacions* amb altres anàlogues, previ acord de la Junta Directiva, així com facilita l'establiment de canvis amb les institucions universitàries esmentades.

L'ASSOCIACIÓ té establert per als Socis, així com per als col·legues, malgrat no pertanyin a l'Associació, un *servei d'informació* sobre Antropologia, Etnologia i Prehistòria de Catalunya i, en general, de la Península ibèrica, i contesta directament les consultes que se li facin o bé posa en relació amb la persona adequada.

La *quota anual mínima* és, per als membres efectius, de 15 ptes., per als protectors, de 50 pessetes.

Les *demandes d'admissió com a soci i tota correspondència o pagament* poden dirigir-se al *Secretari de l'Associació, Sr. J. C. Serra-Ràfols, Universitat de Barcelona*.

EL BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA D'ANTROPOLOGIA, ETNOLOGIA I PREHISTÒRIA formarà un *volum anual*, que apareixerà en dos o més fascicles, i que rebran gratuïtament els Socis.

EL BUTLLETÍ, a més de *memòries originals* i de les *Actes de l'Associació*, publicarà *recensions* de les publicacions més importants, donarà compte amb indicació del contingut de les que se li trametin per llurs autors, els exemplars de les quals quedaran dipositats a la Biblioteca de la Societat, i publicarà anualment una *bibliografia completa* de tot ço que hagi aparegut durant l'anterior referent a Antropologia, Etnologia i Prehistòria de Catalunya en particular, i de la Península ibèrica, en general.